

Om Guds Suveränitet och Människans Fria Vilja

En jämförelse mellan Erasmus och Luthers Teologi.

Ämnesområde: Systematisk Teologi

Poäng: 10 poäng

Institution: Metodistkyrkans Nordiska Teologiska Seminariet

Student: Gino Planetta

Handledare: Jörgen Thaarup

Läroponent: Ingrid Svensson

Studentopponent: Karina Ingmansson

Framläggning: Maj 2008-05-28

Innehållsförteckning	Sidan
1 Inledning	3
1.1 Bakgrund	3
1.2 Problem formulering	4
1.3 Metod.	4
1.4 Källor	4
2 Den tidiga kyrkans syn om den fria viljan	5
3 Erasmus syn om den fria viljan	11
3.1 Gammal testamente bevis för den fria viljan	11
3.1.1 Människan före fallet	11
3.1.2 Människan förre och efter mottagning av Nåden	12
3.2 Tre typer av lagar	12
3.3 Frihet och Nåd enligt Pelagius och Duns Scotus	13
3.4 3 varianter av Nåden	13
3.5 Vidare Gammal testamentets bevis	14
3.6 Nya testamentets bevis	16
3.7 Paulus talar också om den fria vilja	18
3.8 Om människans natur och synden	19
3.9 Ställen som verkar förneka den fria viljan.	
3.9.1 Om faraos förhärdade hjärta i 2 Mos 5-12	20
3.9.2 Den fria viljan och Guds förkunskap	
3.9.3 Köttet och anden	21
3.10 Viljan och nådens samverkan	21
Luthers syn på den fria viljan i den trålbundna viljan	22
4.1 Människans tillstånd	23
4.2 Lagens syfte	23
4.3 Angående Ecclesiasticus	24
4.4 Angående orden i Matt. 23	25
4.5 Angående faraos förhärdade hjärta	26
4.6 Om Jakob och Esau	28
4.7 Om köttet och anden	28
4.8 Paulus och Johannes	28
4.9 Frälsnings visshet	29
5 Sammanfattning	30
6. Avslutning	30
7. Litteraturförteckning	31

1. Inledning.

Den fria viljan är viktig ur den teologiska synen. Några av de grundläggande dogmerna inom teologi är att Gud är Allvetande och Allsmäktig och att människan har en Fri Vilja. Tanken på viljans frihet var en allmän förutsättning inom den tidiga kyrkans teologi. Det gav en grund för människans uppfostran och återställande. Och utan denna frihet kunde man inte tillskriva människan ansvar för hennes handlingar och därför inte heller skuld för hennes överträdelser.

Augustinus, som brottades med frågan varför inte alla älskar Gud drog slutsatsen att detta enbart är möjligt för de utvalda. De får en oemotståndlig nåd så att de inte kan låta bli att göra gott. Läran tycks helt bortse från människans fria vilja och ansvar, varför Augustinus också kritiserades av Pelagius anhängare.

För medeltidskyrkan spelade inte predestinationsläran samma roll, men den återupptogs av 1500-talets reformatorer. Enligt Luther är det Guds val som gör att en människa blir frälst Calvin gick ett steg längre, då han menade att Gud från början har utsett vissa människor till frälsning och andra till fördömelse. Vilken grupp var och en tillhör avslöjas genom derasandel.

Många protestantiska rörelser, lyfte upp senare den augustiniska lära och den totala avsaknaden av den fria viljan. Denna lära motstods av Jakob Arminius som förespråkade för människans fria vilja och Guds erbjudande till frälsning för alla.

1.1 Bakgrund.

Anledning att jag valde det här tema för mitt examensarbete var att under de sista åren har jag i min församling, med andra kristna vänner, i olika sammanhang där det undervisades, lyssnat och deltagit i samtal där man diskuterade temat predestinationen och den fria viljan. Jag insåg i början att jag inte kunde så mycket om temat och det väckte många frågor. Var allt förutbestämd hos de troende? Varför går i så fall några förlorade? Och framför allt om alla får del av frälsningen eller är den vara för en elit utvalda. Det sista visade på en Gud som inte ville frälsa alla utan de som han i sitt råd hade beslutat. Därför ville jag som examensarbete undersöka djupare det temat för att fördjupa mig och få en klarare kunskap i det ämnet.

Problemformulering.

Är Gud rättvis och ger alla människor en möjlighet att bli räddad eller räddar han några utvalda och lämnar han de andra till förtappelse? Har människan ett ansvar att ta emot evangeliet? Vad ger det för Guds bild och vad ger den mig för människobild i de olika synpunkterna. För det koncentrerar jag mig i en viktig fråga som är: Har människan en fri vilja?

Metod.

Jag ska gå igenom det brevväxling som Erasmus av Rotterdam och Martin Luther hade under 1500 talet. Där ska jag visa de olika synpunkter de har för sin sak. Jag ska skriva om vad historien talar i kyrkan om den fria viljan från dess första utveckling. För att sedan gå igenom de definitionerna av fri vilja, predestination och dess konsekvenser. Detta ska ge en grund och upplysning i den frågan och därifrån få en slutsats för min tes.

Källförteckning.

Som har som primär källa använd mig av en bok som heter: Discourse on Free Will där Erasmus verk framförs tillsammans med Den Trälbundna Viljan av Martin Luther översatt av Gunnar Rudberg. Dessutom ska jag använda mig av Filosofins historia av Bengt Häggglund, citater av kyrkofäderna ur Roger T Forster och Paul Marstons bok God's Strategy in Human History och Systematik Teologi av Stanley M. Horton för att få olika perspektiv och en grund för en slutsats för tesen.

2. Den tidiga kyrkans syn om den Fria Vilja

I den tidiga kyrkan betonade man starkt människans fria vilja. Detta hade sin grund i att man ville värja sig mot gnostiskt och hellenistiskt påverkade idéer om att människan präglades av en naturbunden ofrihet. Människan hade för kyrkofäderna frihet att motta frälsningen, oberoende av vilka hennes själsegenskaper var. Gnostisismen menade däremot, att endast de människor som bar på en särskilt andlig läggning kunde säga ja till frälsningen¹. Detta var naturligtvis något som den tidiga kyrkan värjde sig i emot, och man yttrade i stället att varje människa oavsett personlig tillstånd var fri att ta emot eller förkasta frälsningen i Jesus Kristus.

Justyn Martyr c.100-165 A.D.

"But that you may not have a pretext for saying that Christ must have been crucified, and that those who transgressed must have been among your nation, and that the matter could not have been otherwise, I said briefly by anticipation, that God, wishing men and angels to follow His will, resolved to create them free to do righteousness; possessing reason, that they may know by whom they are created, and through whom they, not existing formerly, do now exist; and with a law that they should be judged by Him, if they do anything contrary to right reason: and of ourselves we, men and angels, shall be convicted of having acted sinfully, unless we repent beforehand."²

Irenaeus of Gaul c.130-200. *Against Heresies XXXVII*

"This expression, 'How often would I have gathered thy children together, and thou wouldst not,' set forth the ancient law of human liberty, because God made man a free (agent) from the beginning, possessing his own soul to obey the behests of God voluntarily, and not by compulsion of God. For there is no coercion with God, but a good will (toward us) is present with Him continually. And therefore does He give good counsel to all. And in man as well as in angels, He has placed the power of choice (for angels are rational beings), so that those who had yielded obedience might justly possess what is good, given indeed by God, but preserved by themselves . . ."

"If then it were not in our power to do or not to do these things, what reason had the apostle, and much more the Lord Himself, to give counsel to do some things and to abstain from others? But because man is possessed of free-will from the beginning, and God is possessed of free-will in whose likeness man was created, advice is always given to him to keep fast the good, which thing is done by means of obedience to God."³

¹ Hägglund, 2003, s. 20

² Roger T. Foster , 1973, s. 233

³ Roger TFoster, 1973 s.233

Athenagoras of Athens (2nd century). *Embassy for Christians XXIV*

"Just as with men who have freedom of choice as to both virtue and vice (for you would not either honor the good or punish the bad; unless vice and virtue were in their own power, and some are diligent in the matters entrusted to them, and others faithless), so is it among the angels"⁴

Theophilus of Antioch (2nd century). *To Autolytus XXVII*

"For God made man free, and with power over himself . . . now God vouchsafes to him as a gift through His own philanthropy and pity, when men obey Him. For as man, disobeying, drew death on himself; so, obeying the will of God, he who desires is able to procure for himself life everlasting."⁵

Tatian of Syria (flourished late 2nd century). *Address XI*

"Why are you 'fated' to grasp at things often, and often to die? Die to the world, repudiating the madness that is in it. Live to God, and by apprehending Him lay aside your old nature. We were not created to die, but we die by our own fault. Our free-will has destroyed us; we who were free have become slaves; we have been sold through sin. Nothing evil has been created by God; we ourselves have manifested wickedness; but we, who have manifested it, are able again to reject it."⁶

Bardaisan of Syria c.154-222. *Fragments*

" 'How is it that God did not so make us that we should not sin and incur condemnation?'

if man had been made so, he would not have belonged to himself but would have been the instrument of him that moved him . . . And how, in that case, would a man differ from a harp, on which another plays; or from a ship, which another guides: where the praise and the blame reside in the hand of the performer or the steersman . . . they being only instruments made for the use of him in whom is the skill? But God, in His benignity, chose not so to make man; but by freedom He exalted him above many of His creatures."⁷

⁴ Roger T. Foster, 1973 s.234

⁵ Roger T. Foster, 1973 s.234

⁶ Roger T. Foster, 1973 s.234

⁷ Roger T. Foster, 1973s.235

Clement of Alexandria c.150-215. *Stromata Bk ii ch. 4*

"But we, who have heard by the Scriptures that self-determining choice and refusal have been given by the Lord to men, rest in the infallible criterion of faith, manifesting a willing spirit, since we have chosen life and believe God through His voice."

Stromata Bk iv ch. 12

"But nothing is without the will of the Lord of the universe. It remains to say that such things happen without the prevention of God; for this alone saves both the providence and the goodness of God. We must not therefore think that He actively produces afflictions (far be it that we should think this!); but we must be persuaded that He does not prevent those that cause them, but overrules for good the crimes of His enemies."⁸

Tertullian of Carthage c.155-225 *Against Marcion Book II ch.5I*

find, then, that man was by God constituted free, master of his own will and power; indicating the presence of God's image and likeness in him by nothing so well as by this constitution of his nature . . .

-you will find that when He sets before man good and evil, life and death, that the entire course of discipline is arranged in precepts by God's calling men from sin, and threatening and exhorting them; and by this on no other ground than that man is free, with a will either for obedience or resistance.

. . . Since therefore, both the goodness and purpose of God are discovered in the gift to man of freedom in his will . . ."⁹

Novatian of Rome c.200-258. *On the Trinity ch 1*

"He also placed man at the head of the world, and man, too, made in the image of God, to whom He imparted mind, and reason, and foresight, that he might imitate God; and although the first elements of his body were earthly, yet the substance was inspired by a heavenly and divine breathing. And when He had given him all things for his service, He willed that he alone should be free. And lest, again, and unbounded freedom should fall into peril, He laid down a command, in which man was taught that there was no evil in the fruit of the tree; but he was forewarned that evil would arise if perchance he should exercise his freewill in contempt of the law that was given."¹⁰

⁸ Roger T. Foster, 1973 s.235

⁹ Roger T. Foster, 1973 s.236

¹⁰ Roger T. Foster, 1973 s.236

Origen c.185-254. *De Principiis Preface*

"Now it ought to be known that the holy apostles, in preaching the faith of Christ, delivered themselves with the utmost clearness on certain points which they believed to be necessary to everyone . . . This also is clearly defined in the teaching of the church that every rational soul is possessed of free-will and volition."

De principiis Bk 3 ch. 1

"There are, indeed, innumerable passages in the Scriptures which establish with exceeding clearness the existence of freedom of will."¹¹

Methodius of Olympus c.260-martyred 311. *The Banquet of the Ten Virgins xvi*

"Now those who decide that man is not possessed of free-will, and affirm that he is governed by the unavoidable necessities of fate . . . are guilty of impiety toward God Himself, making Him out to be the cause and author of human evils."

Concerning Free-will

"I say that man was made with free-will, not as if there were already existing some evil, which he had the power of choosing if he wished . . . but that the power of obeying and disobeying God is the only cause."¹²

Archelaus

The Disputation with Manes

"For all creatures that God made, He made very good, and He gave to every individual the sense of free-will in accordance with which standard He also instituted the law of judgment. To sin is ours, and that we sin not is God's gift, as our will is constituted to choose either to sin or not to sin."¹³

¹¹ Roger T. Foster, 1973 s.237

¹² Roger T. Foster, 1973 s.237

¹³ Roger T. Foster, 1973 s.238

Arnobius of Sicca c.253-327

Against the Heathen: 64

"I reply: does not He free all alike who invites all alike? Or does He thrust back or repel any one from the kindness of the Supreme who gives to all alike the power of coming to Him? To all, He says, the fountain of life is open, and no one is hindered or kept back from drinking . . . "

65

"Nay, my opponent says, if God is powerful, merciful, willing to save us, let Him change our dispositions, and compel us to trust in His promises. This then, is violence, not kindness nor the bounty of the Supreme God, but a childish and vain strife in seeking to get the mastery. For what is so unjust as to force men who are reluctant and unworthy, to reverse their inclinations; to impress forcibly on their minds what they are unwilling to receive, and shrink from . . ." ¹⁴

Cyril of Jerusalem c. 312-386

Lecture IV

18: "Know also that thou hast a soul self governed, the noblest work of God, made after the image of its Creator, immortal because of God that gives it immortality, a living being rational, imperishable, because of Him that bestowed these gifts: having free power to do what it willeth."

20: "There is not a class of souls sinning by nature and a class of souls practising righteousness by nature; but both act from choice, the substance of their souls being of one kind only and alike in all."

21: "The soul is self-governed: and though the Devil can suggest, he has not the power to compel against the will. He pictures to thee the thought of fornication: if thou wilt, thou rejectest. For if thou wert a fornicator of necessity then for what cause did God prepare hell? If thou wert a doer of righteousness by nature and not by will, wherefore did God prepare crowns of ineffable glory? The sheep is gentle, but never was it crowned for its gentleness; since its gentle quality belongs to it not from choice but by nature."¹⁵

¹⁴ Roger T. Foster, 1973 s.238

¹⁵ Roger T. Foster, 1973 s.239

Gregory of Nyssa c.335-395. *On Virginity (368/3G8) ch. XII*

"Being the image and the likeness . . . of the Power which rules all things, man kept also in the matter of a free-will this likeness to Him whose will is over all."¹⁶

Jerome c.347-420. *Letters CXXXIII*

"It is in vain that you misrepresent me and try to convince the ignorant that I condemn free-will. Let him who condemns it be himself condemned. We have been created endowed with free-will; still it is not this which distinguishes us from the brutes. For human free-will, as I said, depends upon the help of God and needs His aid moment by moment, a thing which you and yours do not choose to admit. Your position is that once a man has free-will he no longer needs the help of God. It is true that freedom of the will brings with it freedom of decision. Still man does not act immediately on his free-will but requires God's aid who Himself needs no aid."

Against the Pelagians Book III, 10

"But when we are concerned with grace and mercy, free-will is in part void; in part, I say, for so much depends upon it, that we wish and desire, and give assent to the course we choose. But it depends on God whether we have the power in His strength and with His help to perform what we desire, and to bring to effect our toil and effort."¹⁷

John Chrysostom 347-407. *On Hebrews, Homily 12*

"All is in God's power, but so that our free-will is not lost . . . It depends therefore on us and on Him. We must first choose the good, and then He adds what belongs to Him. He does not precede our willing, that our free-will may not suffer. But when we have chosen, then He affords us much help . . . It is ours to choose beforehand and to will, but God's to perfect and bring to the end."¹⁸

3. Erasmus syn om den fria viljan

¹⁶ Roger T. Foster, 1973 s.239

¹⁷ Roger T. Foster, 1973 s.240

¹⁸ Roger T. Foster, 1973 s.240

Erasmus börjar sitt verk genom att bekräfta att det finns dolda delar i Skriften som Gud inte vill att vi ska gå in i och om vi ändå gör det leder den till mörker på grund av vår otillräcklighet. Med det hindrar oss inte att studera de som Gus har klarlagt och som ger kunskap om Gud, hans vilja och plan¹⁹. Han nämner de olika kyrkofäderna som talar om människan har en fria vilja. Det finns givna regler för att tolka skriften och man bör hålla sig till de och att frukten av den heliga andens verk hos människor ska ses i det dagliga livet.

Erasmus definierar i hans brev fri viljan som den förmåga hos den mänskliga viljan, som gör det möjligt för människan att ansluta sig till vad som leder till evig salighet respektive att vända sig bort därifrån.²⁰ Han ger sedan bevis för hans påstående som han hittar i Ecclesiasticus en bok som på den tiden var allmänt accepterad både från Erasmus också av Luther.

3.1 Gammal testamente bevis för den fria viljan.

3.1.1 Människan före fallet.

Erasmus början sin uppläggning genom att använda sig av Ecclesiasticus 15: 14-17 för att visa den fria viljans ursprung där det står:

”Han skapade människan i begynnelsen och överlämnade henne åt hennes eget val. Om du vill kan du hålla buden. Du bestämmer själv om du skall vara trogen. Eld och vatten har han lagt framför dig: räck ut din hand efter vilket du vill. Framför människan ligger livet och döden, och hon får det hon väljer. Ty stor är Herrens vishet, väldig är hans makt, och han ser allt”.

Erasmus visar härmed att Adam var skapad med ett fulländat förnuft som kunde urskilja det som var behaglig och det som var ond. Som tillägg fick han en fulländad vilja med vilken också han kunde välja både det goda och det onda.²¹

Änglarna var också skapade med denna fria vilja innan Lucifer och Hans anhängare gjorde upprör. I de änglarna som föll var denna vilja så korrumpad att de inte kunde någon bättring. Och för de som fortsatte trogna var den styrkt och kunde inte välja det onda längre.

Hos människan var viljan så god och fri att den kunde han förbli i ett tillstånd av oskyldhet utan att för det inte behöva en ytterligare nåd för att uppnå det eviga livet.

Adams och Evas vilja var dock svaga Och de föll för frestelse och även deras förnuft som är källan till allt det goda och det onda blev skadad.

Trots att den fria viljan skadades blev den inte helt släckt. Tills vi tar emot nåden, är vi böjda till de onda än det goda.

3.1.2 Människan förre och efter mottagning av Nåden.

¹⁹ Ernst F. Winter, 2003, s.38

²⁰ Ernst F. Winter, 2003, s.47

²¹ Ernst F. Winter, 2003, s.48

Förmågan att döma, sinne, intellektet har blivit förmörkad på grund av synden, men inte helt utsläckt. Viljan som förmåga att välja eller förkasta blev försämrad att den inte kunde välja av sig själv. Den tjänar synden. Och innan vi tar emot nåd är man böjd till att göra de onda än det goda. Fri vilja måste finnas för att synden ska finnas eftersom en människa kan bli skyldigt enbart om den har förmågan att kunna skilja mellan gott och ont och att kunna välja det ena eller det andra.²² Människan är bara ansvarig om den har förmåga att välja det goda och det onda. Om man tar bort den fria vilja en människa slutar att vara en människa. Det finns gott om exempel i bibeln för att visa det. När skriften talar om att välja innebär det att man kan välja fri. När bibel befäller, välsignar eller förbannar följer den det tanke att man har förmågan att välja om man vill lyda eller inte.

3.2 Tre typer av lagar

Människan dör Erasmus är född under tre typer av lagar. De är naturens lag, gärningarnas lag och trons lag.²³

Den naturliga Lagen som finns djup inne i allas sinnen talar även till hedningar att det är orättvis att göra andra det man inte själv vill lida. Det kan man se hos filosofer vilka utan hjälp av Skriften och trons uppenbarelse har nått en kunskap av gudomlig godhet och storhet genom att se den skapade världen.

Gärningarnas lag ger påbud och tuktar med bestraffningar. Den ökar synden och leder till döden inte för att den är ond utan för att den behöver goda gärningar, vilka kan vi omöjligt verkställa utan att ha gudomlig nåd.

Trons lag, som använder svårare bud en gärningarnas lag, gör det som är omöjligt. Det gör allt inte bara lätt utan behagigt så länge den stöds av nåden. Trons lag säger att Vi ska älska vår nästa och vi ska bära vår kors varje dag och inte värdesätta vårt liv för högt.(Luk 12:32; John 16:33; Matt 28:20).

Den här sista typen av tron visade apostlarna när de gick med glädje från den stora rådet trots att de hade nyligen bestraffats för Jesu namns skull. Därför utbryter Paulus i Filipperbrevet 4:13 ”Allt förmår jag i honom som ger mig kraft”.²⁴

Till en viss grad var lagen om gärningarna uttalat i 1 Mosebok 2,16 ”Du kan fritt äta av alla träd i lustgården, men av trädet med kunskap om gott och ont ska du inte äta. För den dagen du äter av den ska du dö”. Vidare har Moses gett en lag av goda gärningar i 2 Mosebok 20.13 och i 5 mosebok 5:17 där det står ”Du ska inte döda”.

I början gavs befallningar till det två första människor som Gud skapade och sedan till det Judiska folket genom Mose och profeterna. Lagen visade Guds vilja. Den lägger straffpåföljd för den som trotsar den och lovar lön för den som lyder.

²² Ernst F. Winter, 2003, s.49

²³ Ernst F. Winter, 2003, s.50

²⁴ Ernst F. Winter, 2003, s.50

Om skillnaden mellan gott och ont och Guds vilja hade blivit dold för människan kunde de felaktiga val inte tillskrivas människan. Hade inte vilja varit fri kunde synden inte bli tillräknas människor eftersom den inte fortsätter att vara synd om den inte är frivillig.²⁵

3.3 Frihet och Nåd enligt Pelagius och Duns Scotus.

Angående om den fria viljan efter synden och innan man tar emot nåden, erkänner Erasmus att det finns olika syn på detta där man betonar olika aspekter och att man hade överskattat den.

Pelagius lärde att viljan var befriad och helad av nåden och behövde inte en ny nåd för sin räddning. Viljan hade i sig själv tillräcklig förmågan för att uppnå frälsning. Men att vi hade att tacka Gud för frälsningen vilken utan hans nåd människans vilja kunde inte vara effektiv fri att välja det goda. Själens styrka vilken man kan göra det goda och undvika det onda är en gåva av Skaparen och därför är Åran vara Hans.²⁶

De som följer Scotus lära lutar sig mer av den fria viljans tanke eftersom dessa tror att människan har en förmåga att välja helt fri. Trots att man inte har tagit emot nåden kan de uträtta moraliska goda gärningar. De kan i sin egen kraft tillrätta goda gärningar som gör de värdiga att nåden som gör de acceptabla inför Gud.²⁷

Augustinus gav en större stress till nådens roll eftersom han är emot tanken att människan som är under synden kan göra något för att bli räddad. Han förnekar att denna under en gudomlig och övernaturlig nåd kan önska det som leder till evigt räddning. Något som kallas av några den förekommande nåden. Augustinus talar i stället om en effektiv nåd, för honom är det en gåva som verkar så att människan vill det som har Gud till. Och goda gärningar som följer, en vidare gåva av den helige anden, den verkar fram tills man kommer till målet.²⁸

Eftersom fri vilja och nåd utför samma verk, nåd är en ledande orsak och inte en återföljande del. Men det har några delade uppfattning och säger att människans vilja är den viktigaste orsak. För Erasmus tron och gärningar, även om de samverkar parallellt är annorlunda till sin natur.

3.4 Tre varianter av Nåden.

Eftersom Nåd betyder en fri given gåva ger Erasmus tre varianter av nåden.²⁹

Den första nåden har alla människor på en naturlig sätt. Synden har korruperat människans natur men inte helt släckt viljan. Även den mest övermodig syndare har denna förmåga som är allmänt för

²⁵ Ernst F. Winter, 2003, s.50

²⁶ Ernst F. Winter, 2003, s.50

²⁷ Ernst F. Winter, 2003, s 51

²⁸ Ernst F. Winter, 2003, s.51

²⁹ Ernst F. Winter, 2003, s.52

alla. Alla människor är fria att tala eller vara tysta, stå eller sitta, läsa den heliga skriften eller lyssna på predikningar. Det kallar vi: Den allmänna nåden.³⁰

Den andra kallar vi särskild nåd: Det är den som väcker syndaren som inte har några egna meriter för att ångra sig och avskaffar synden och gör honom behaglig för Gud. Guds godhet nekar ingen människa denna andra typ av nåd. Gud ger alla människor möjligheter att omvända sig. Man ska vara bara ta emot det som erbjuds genom den fria viljan och man kan också förkasta det.³¹

Den tredje kallar vi samverkans nåd. Som gör Guds nåd effektiv. Denna nåd lik de andra kan avböjas och motstås. När människan blir upplyst och utrustad kan efter att bli uppväckt samverka tillsammans med denna nåd. Eftersom Guds barmhärtighet leder till att syndare ångrar sina synder behöver den som har tagit emot nåden, nåd att kunna förbli i honom.³² Därför är nåden något som behövs och verkar under hela människans liv.

Det är en och samma nåd med olika namn för att förklara det som gör i människan.

Trots det finns dem som hävdar att fri vilja är en tomt namn. Att inte änglar, Adam eller ingen av oss före eller efter att vi tar emot nåden kan uträtta någonting. Att Gud i så fall orsakar det goda och det onda och allt händer av enkel nödvändighet.

3.5 Vidare Gammal Testamente bevis.

Gud hade redan i paradiset givit människan ett val mellan liv och död. ”Om du lyder mina bud ska du leva, om du inte gör det ska du dö” 1 Mos 2: 16-17.

På ett liknande sett talade Gud till Kain: ”Varför är du vred, och varför är din blick så mörk? Är det icke så om du har gott i sinnet, då ser du frimodigt upp; men om du icke har gott i sinnet, då lurar synden vid dörren; till dig står hennes åtrå, men du bör råda över henne”.

Här lägger han fram en lön om Kain gör det goda och ett straff för om han gör det onda. Samtidigt visa den att dåliga tendenser kan överkommas och inte nödvändigtvis synda.³³

Detta ställe instämmer med det som Gud sade till Mose: Jag har lagt framför dig livet och döden. Välj det goda och följ mig. Kunde det stå enklare? Gud visar det som är gott och det som är ont. Han framför en lön: livet eller död.

De ställen i Bibeln tilltalar till människans fria vilja. Det vore dåraktig att befälla någon att göra ett val om man kunde varken vända från det ena till det andra. Det skulle vara som att säga till någon vid en korsning: välj mellan det ena vägen eller den andra trots att det finns bara en väg att följa.³⁴

I 5 Mos 30:15-19 kan vi läsa:

³⁰ Ernst F. Winter, 2003, s.52

³¹ Ernst F. Winter, 2003, s.53

³² Ernst F. Winter, 2003, s.53

³³ Ernst F. Winter, 2003, s.54

³⁴ Ernst F. Winter, 2003, s.55

”Se, jag förelägger dig i dag livet och vad gott är, döden och vad ont är, då jag nu i dag bjuder dig att älska Herren, din Gud, att vandra på hans vägar och hålla hans bud och stadgar och rätter, för att du må leva och föröka dig, och för att Herren, din Gud, må välsigna dig i det land dit du nu kommer, för att taga det i besittning. Men om ditt hjärta vänder sig bort och du icke vill höra, om du låter förföra dig, så att du tillbeder andra gudar och tjänar dem, så förkunnar jag eder i dag att I förvisso skolen förgås. I skolen då icke länge leva i det land dit du nu drager över Jordan, för att komma och taga det i besittning. Jag tager i dag himmel och jord till vittnen mot eder, att jag har förelagt dig liv och död, välsignelse och förbannelse, Så må du då välja livet, för att du och dina efterkommande mån leva”.

Här i orden förelägga, bjuda och vända bort kan vi se olika val som ges som vore olämpliga om människans vilja var inte fri gentemot det goda, men bara till det onda.³⁵

Det vore som att säga till en man som är bunden på ett sådant sätt så att han bara kan lyfta sin hand till vänster: ”Det bästa vin finns åt din högra sida och gift åt din västra sidan: välj det du vill”.

De ställen i skriften överensstämmer med vad Jesaja sade: ”Om I ären villiga att höra, skolen I få äta av landets goda. Men ären I ovilliga och gensträviga, skolen I förtäras av svärd; ty så har Herrens mun talat” Jes. 1:19.

Anta att människan inte har förmågan att göra det goda som några säger. Vad är det för mening med att säga: ”om ni är villiga ...”. Det vore enklare för Gud att säga: ”Om jag vill eller Om jag inte vill...”

Eftersom det ovannämnda är sagt till syndare, kan Erasmus inte se hur vi kan förneka en fri vilja som är kapable att välja det goda.

I Jeremia 15:19 sägs: Därför säger Herren så: Om du vänder åter, så vill jag låta dig komma åter och bli min tjänare. Och om du frambär ädel metall utan slagg, så skall du få tjäna mig såsom mun. Dessa skola då vända åter till dig, men du skall icke vända åter till dem.

Fri vilja är underförstådd i orden ”om du frambär på”

I Sakaria 1:3 finns den fria vilja också bevisad när den säger: Säg därför nu till folket så säger Herren Sebaot: Vänden om till mig, säger Herren Sebaot, så vill jag vända om till eder, säger Herren Sebaot.

Vidare när ordet vilja används i de här verserna innebär det att man har en fri vilja.³⁶

Frågar sig inte den som läser: Varför gör Gud villkorliga löften om den inte beror på hans vilja. Varför straffar han någon om allt det man gör, gott eller ont, är enlig hans vilja? Varför förbanna någon om det inte är i människans förmåga att bli kvar eller stå emot det onda som han själv placerar i en? Varför ber han människor om något om allt beror på honom allena och kan bara genomföras om det är hans vilja?

På samma sätt varför välsigna någon som om man gjorde sin plikt när allt är hans verkställande? Varför straffa människan om den bara syndar efter sin natur? Vad är mening med alla befallningar om man inte kan hållas av någon?³⁷

Det finns de som säger att alla gärningar från köttet ska straffas om inte Gud förlåter en.

³⁵ Ernst F. Winter, 2003, s.56

³⁶ Ernst F. Winter, 2003, s.57

³⁷ Ernst F. Winter, 2003, s.58

Igen Guds tal till Moses är enkla. Uppfyllandet av befallningar är inte bara möjliga utan de är lätta. Ty det bud som jag i dag giver dig är dig icke för svårt och är icke långt borta. Det är icke i himmelen, så att du skulle behöva säga: »Vem vill för oss fara upp till himmelen och hämta det åt oss och låta oss höra det, så att vi kunna göra därefter? Det är icke heller på andra sidan havet, så att du skulle behöva säga: Vem vill för oss fara över till andra sidan havet och hämta det åt oss och låta oss höra det, så att vi kunna göra därefter?» Nej, ordet är dig mycket nära, i din mun och i ditt hjärta, så att du kan göra därefter.

Dessa bud avser det största buden ”Att vända sig herren med hela sitt hjärta och hela sin själ”. Eller vad menas med att höra, lyda och vända som det är inte i vår förmåga?

Det finns också en mängd av verser i Skriften som visar på Guds vilja att återkalla sina beslut, till och med en viss förändlighet. Till exempel i Jeremias 18: 8-10.

Vi vet att Skriften talar om Gud i mänskliga termer och att han inte förändras i hans gudomliga natur. Dessa skrifter talar dock om att Gud har överget sitt vrede när folket vänder sig.

Jesaja talar till Hiskias i Kungaboken 20:1-3 att han ska förberedas sig för att han ska dö. Men senare efter kungens omvändelse samma profet försäkrar att Herren hade hört hans bön och skulle hela honom.

På samma sätt när Natan säger till David att svärdet inte ska lämna hans hus, men så fort David erkänner sin synd, förklarar Natan att Han inte ska dö.

De ställen i bibeln talar inte om en Gud som förändras till sin natur men talar väl om en flexibel vilja hos oss. Om behovet enbart leder till synd hur kan synden tillskrivas oss. Och om den händer på grund av en nödvändighet från Gud hur kan den ändras från vrede till barmhärtighet om det inte behövs en besvarande.³⁸

3.6 Nya testamentet bevis

Matt. 23:27 ”Jerusalem, Jerusalem, hur ofta har jag ej velat församla dina barn, men du har icke velat”.

Om allt är bestämt efter en nödvändighet skulle inte Jerusalems invånare med rätt svara genom att säga: Varför plågar du oss med att gråta över det? Om du inte ville att vi skulle höra profeterna, varför sände du de? Varför tillräkna oss det du själv har lagt på våra hjärtan? Du har ju lagt detta i vara hjärtan och du ber över nåt annat?

Man kan se att förkastande inte handlar om en nödvändighet utan om en rebellisk vilja hos folket.³⁹

När man läser i Matt 19:17 Hur kan någon be någon: ”om du vill bli fullkomligt sälj då att du har? Trots att det är svåra bud talar han till viljan. Vore inte Guds förmaningar utan mening om vi inte kan förvänta os något av den fria viljan.

Hos Johannes ser man många exempel där ordet ”Om” används. Ex. John 14:15 15 ”Älsken I mig, så hållen I mina bud, och jag skall bedja Fadern, och han skall giva eder en annan Hjälpare, som för alltid skall vara hos eder” (engelska: If you)

Hur olämplig vore att använda ordet Om, när allt är en nödvändighet, när ordet talar om goda och

³⁸ Ernst F. Winter, 2003, s.58

³⁹ Ernst F. Winter, 2003, s.59

onda gärningar som leder till en lön.⁴⁰

Herren Jesus säger ju: gläd er eftersom är lön finns i himlen Matt 5:12. tanken på lydnadens lön finns i den vers.

Varken natur eller behov kan äga meriter och i den typ av tro kan man se en funktion där viljan kan välja att tro eller vändas från att tro.

Tron är inte bara en intellektuellt sådant annars skulle inte Jesus ha lovat den rike manen som hade samlat på rikedomar genom sitt arbete och negligerat den oduglige tjänare som inte hade arbetat medan hans herre var borta.

Hela evangeliet är fyllt av uppmaningar: Se, be, sök, bulta. Var är meningen av alla dessa uppmaningar vilka vi ska förbli.⁴¹

När det gäller bruden som ska vaka, tjuven som kan komma under natten, angående huset som ska byggas på klippan. Dessa uppmaningar är sagda för att vi ska vara vakna och inte gå förlorade om vi är likgiltiga till Guds Nåd. Dessa ord skulle vara verklösa om det vara handlade om en nödvändighet.

Viljan att göra det goda är i sig själv något gott, annars skulle inte till exempel viljan att göra det onda vara något ond. 1 kor 14.32 ser vi att alla som drivs av anden är påverkade av den, men är också fri att vara tysta. Hur mycket mer är inte människans vilja. De som drivs av en fanatisk ande kan inte vara tysta även om de ville eller trots att de inte förstår det de säger.

Skriften talar också om hur Jesus tillrättavisade fariséer och saduseer. Han sa att vi skulle känna de efter deras frukter. Det han menar med frukt är gärningar som tillskrivs till oss. Hur kan de bli kallade annars våra om de sker efter en nödvändighet.

Också Kristi ord på korset: »Fader, förlåt dem, ty de veta icke vad de göra visar det. Vi skulle med rätt behöva ursäkta de som dem inte har en fri vilja, då de kunde inte göra annat.

Johannes talar att vi har fått kraft att bli Guds barn (John 1:12) Hur kunde kraft ges till dem som inte är redan Guds barn om det inte finns en fri vilja?⁴²

När vissa blev sårade av mästartens ord, sa han inte till sina lärjungar ”Vill också ni gå iväg”? Om de andra bara gick av en nödvändighet, vad är det för mening med att fråga de?

Alla dessa bibelversar bevisar att människan har en fri vilja och att man kan antingen ta emot eller förkasta Guds erbjudande att följa honom och hans bud.

3.7 Paulus talar också om den fria vilja.

⁴⁰ Ernst F. Winter, 2003, s.59

⁴¹ Ernst F. Winter, 2003, s.60

⁴² Ernst F. Winter, 2003, s.60

Erasmus ser vad Paulus som var en förespråkare för nåden och emot lagens gärningar hade att säga för den fria viljan.⁴³

Erasmus hittar i Paulus verk bevis på den fria viljan i Rom 2:4 ”Eller föraktar du hans godhets, skonsamhets och långmodighets rikedom, utan att förstå att denna Guds godhet vill föra dig till bättring”?

Hur kunde förakt till ett påbud tillskrivas människan om man inte har en fri vilja? Hur kan man be någon att omvända sig om Gud är det som orsakade upproret. Hur kan en dom vara rättvis om det är Gud som tvingar ondska?. Det är han som skriver sedan: ”vi veta att Guds dom verkligen kommer över dem som handla så” Rom 2:2. Det finns inget här som talar om en vilja som är passiv.

Om Gud enbart lade goda gärningar hos människor som han uppehöll fram tills hans ankomst vore detta prisvärt. Hur skulle det vara rättvis dock med en vrede och en straff för de som gjorde det onda om de handlade i nödvändighet

Hur kan man tillämpa versar som talar om ett tävling där man för ett segerpris om man inte räknar med en strävan. Paulus säger ju att om någon deltar i en tävlingskamp, så vinner han icke segerkransen, ifall han icke kämpar efter stadgad ordning. Alla sportmän övar sig i självdisciplin. Dessa gör det för jordisk segerkrans, men vi för en evigt sådant.⁴⁴

Mer klar är det när Paulus skriver: ”Ty detta är Guds vilja, detta som hör till eder helgelse, att I avhållen eder från otukt” Dessa ord kan inte försonas med tanken på att människan agerar utifrån hennes tillstånd och att man inte kan åstadkomma något. Hur kan någon hålla sig rent om den inte är förmögen att göra det?

Gör Gud någon heligt vare han vill eller inte? Hur kan man bli uppmanat att inte synda om man inte har förmågan att välja det? Paulus bevisar därför där att det är i vår förmåga att vilja göra det goda.

Samma sätt att uttrycka sig finner vi i John 3:3. Jesus svarade och sade till honom: ”Sannerligen, sannerligen säger jag dig: Om en människa inte blir född på nytt, så kan hon inte få se Guds rike.”

3.8 Om människans natur och synden

Apostel Jakob tillskriver människor synd till människors korrupta tillstånd i Jak 1: 13-15 ”Nej, närhelst någon frestas, så är det av sin egen begärelse som han dras och lockas”.

Synden som Paulus kallar köttets gärningar är det som Jakob kallar i sitt brev begärelse.

Apostlagärningar ger ett exempel när Ananias får frågan: Varför har Satan frestat era hjärtan?

Paulus tillskriver här synden till andliga krafter som verkar i dem som inte tror (2 Kor 6:15 Matt 12: 33).

Att Satan kan påverka det yttre och inre är underförstått, samtidigt behöver man inte synda så länge man vill kämpa den och be om gudomligt hjälp. Det samma när Kristi ande manar oss att göra det goda talar den inte om en tvingande kraft utan ett bistånd.⁴⁵

3.9 Ställen som verkar förneka den fria viljan.

⁴³ Ernst F. Winter, 2003, s. 61

⁴⁴ Ernst F. Winter, 2003, s. 62

⁴⁵ Ernst F. Winter, 2003, s.62

3.9.1 Om faraos förhärdade hjärta i 2 Mos 5-12

I Rom 9:14 kan vi läsa: Vad ska vi då säga att Gud är orättfärdig? Naturligtvis inte.

Eftersom Gud är allt god och rättfärdigt kan han inte ha förhärdat hans hjärta och lett honom till synd. Origenes i hans 3 bok ”I Beginelse” förklarar att Gud gav Faraos ett val att förhärdas sitt hjärta och att han blev mer obstinat till de saker som kunde leda honom till omvändelse. Allt eftersom han följde sina egna val, förhärdade han själv sitt hjärta. Gud gav honom en möjlighet lik en far som inte straffar sina söner och väntar på att de vänder om. Gud gav Faraos möjlighet att vända men han förkastade Guds godhet. Jesaja använder en snarlik liknelse när han säger i kap 63:17 att Gud blev fiende av de som var upproriska och bedrövade hans helige ande.

Att Gud förhärdar faraos hjärta är ett figurativt sätt att säga att han inte straffar på en gång hans synder för att ge honom en möjlighet att vända om.⁴⁶

Faraos vilja var skapad med en vilja och kunde ha vänt om, men i hans egen vilja föredrog han att följa det onda i stället för att lyda Guds bud. Gud vände allt detta till hans ära och till sitt folks räddning. Gud gör inte våld på vår vilja om händelser är i Guds händer eller om han vänder människors intentioner till hans fördel i enlighet till hans eviga plan.⁴⁷

Därför proklamerar Paulus och säger att: Det beror inte av den som springer eller vill utan på den som Gud har barmhärtighet. Guds nåd förekommer viljan och följer den och ger den sitt värde. Därför springer loppet tillsammans med Gud som vi tillhör.

3.9.2 Den fria viljan och Guds förkunskap.

För Gud viljan och förkunskap är det samma. Gud vill det han ska se i framtiden.

Det är som en herre som vet att hans tjänare har en vriden sett att leva och väntar på en möjlighet att straffa honom så att andra ser det och fruktar honom.

Guds vilja kan motstå något man såg i Jerusalems invånare som inte ville ta emot profeterna och Jesus. Gud hade också kunskap om framtiden om att Judas skulle förråda Jesus. Hade han ändrat sitt uppsåt hade det inte behövs hända. Han hade förmågan att avböja att sätta igång den förrådiska gärningen.

Gud verkar därför i enlighet med människans fria vilja. Om någon undrar vad hade hänt om Judas hade ändrats sig, kan man säga att eftersom Gud hade vetat det, så hade inte hans plan förfalskat inte heller blivit hindrad. Det samma gäller faraos i 2 Moseboken som kunde ha vänt om till Gud. De agerade i sin egen fria vilja om inte så hade Gud varit skyldig för deras synder eftersom han skulle låta dem göra det som är ont utan att hindra det.⁴⁸

När det gäller Jakob och Esau då Rebecka för ett löfte om att den största ska tjäna den mindre talas inte om utväljande för frälsning utan om tjänande. Gud kan vilja att en fattig och andra obetydliga personer inte exkluderas från evigt frälsning. Däremot kan han i egenskap om hans förkunskap veta

⁴⁶ Ernst F. Winter, 2003, s.64

⁴⁷ Ernst F. Winter, 2003, s.65

⁴⁸ Ernst F. Winter, 2003, s.69

det som ska hända.

När det gäller Malaki ställe där det står: ” Esau var ju en broder till Jakob, säger Herren, och jag älskade Jakob, men Esau hatade jag; därför gjorde jag hans berg till en ödemark och hans arvedel till ett hemvist för öknens schakaler” pressas tolkning om man vill påstå att Gud väljer några till frälsningen och inte andra eftersom Gud älskar inte så som vi gör. Han påverkas inte av känslor, utan i hans för kunskap vet att de kommer att göra det onda och det är det som han inte älskar. Gud har i förkunskap vetat vad de skulle göra och därför älskade Han det Jakob gjorde och hatade det Esau skulle uträtta.⁴⁹

På samma sett talar Paulus i Rom 11.20 där han förklarar att otron var det som fick judarna att lämna Gud. Judarnas egna val att lämna honom.

Paulus enda syfte i dessa verser är att tala om hedningarnas förakt för evangeliet.

Där talas att hedningarna som inte var under Guds nåd tog emot evangeliet och judarna, som var ett utvalt folk, i högmod förkastade nåden.

Dessa bibel verser bekräftar den fria viljan hos människan därför står det också i fil 2:12 ”Arbeta för er frälsning”.⁵⁰

De verser tar inte bort den fria viljan utan Paulus använder dem för att tala om judarnas otro som ledde dem bort från Gud medan hedningarna hade tagit emot räddning genom tro.

3.9.3 Köttet och Anden

Min ande skall icke ständigt vara domare i människan, emedan hon är kött (1 Mos 6:3)

I det stället talas inte om begreppet köttet som en ond önskan utan som den onda naturen som är böjd till synden. Hebréer enligt Hieronymus ser inte det stället som en stränghet utan som en mildhet från Guds sida. Anden ses som den som effektuerar vreden och straffar de som väljer och försätter att synda. Detta ska inte ses som om Gud vill att alla människor ska gå förlorade utan det talar om en tidsbunden generation som inte ville omvända sig. Dessa fick ju omätliga tillfälle at omvända sig.⁵¹

1 Mos. 8: 21 »Människohjärtats uppsåt och tanke äro benägna till det onda alltifrån ungdomen

Man kan se i exempel från att Kornelius trots att han inte hade tagit emot nåden var en man som fruktade Gud och att där bevisas att man inte är tvungen att synda på grund av sin svaghet.

⁴⁹ Ernst F. Winter, 2003, s.69

⁵⁰ Ernst F. Winter, 2003, s.72

⁵¹ Ernst F. Winter, 2003, s.75

3.10 Viljan och nådens samverkan.

Viljan har inte förmåga att nå det som den söker om inte Guds nåd hjälper den. Lik en sjöman som har lett en båt till säkert hamn efter en svår storm säger inte jag har gjort det, utan han säger Gud räddade skeppet. Det han gör är dock inte onyttigt.

På samma sätt säger inte en sjuk människa jag har gjort mig själv frisk när det är läkaren som ger medicin, med det blir inte möjligt om man inte följer anvisningar.⁵²

Men eftersom det människor gör, inte är skild från Guds nåd, tillskrivs allt till Guds ära.

Det står ju i Psaltaren 127:1 ” Om Herren icke bygger huset, så arbeta de fåfängt, som bygga därpå. Om Herren icke bevarar staden, så vakar vaktaren fåfängt”.

Gud är den som bygger och ger allt samtidigt blir inte heller gjort om den som är vakt håller sig vaken eller den bygger huset inte kommer och gör sitt.⁵³

Summering är att all äran tillhör den som driver fram det hela och man kan inte tillskrivas meriter för de goda gärningar som görs för även att de samverkar med Gud är ett verk som kommer från Gud.

4. Luthers syn på den fria viljan i den trålbundna viljan.

⁵² Ernst F. Winter, 2003, s. 81

⁵³ Ernst F. Winter, 2003, s.95

Luther svarar genom att försvara sin tanke om Guds suveränitet och går igenom det Erasmus har skrivit och anklagar Erasmus för att motsäga sig själv när han säger att människans vilja har förmåga att välja fritt och att den samtidigt behöver Guds nåd för att göra det goda. På samma sätt ska han motsäga sig när han talar om att viljan hos människor inte vill det goda och att den samtidigt är fri.⁵⁴

Luther uppger att sin lära är fast grundad i Skriften och att det Erasmus skriver är utsmyckade men säger inget och kan jämföras med att fylla med vatten ett fat som har ett håll i botten. Han menar att de ande fyllda människorna kommer att förkasta hans lära och att de som läser utan ande är som de som drives hit och ditt.

Luther tror att läran står i spel i mångas hjärtan. Och att Erasmus skrifter gör honom mer fast i hans ståndpunkt. Till slut Han ber att den helige Ande ska vara en ledsagare i denna fråga.

Luther svarar att även om Erasmus visa att bakom hans tes finns en lång rad av kyrkofäderna bakom hans påstående står Wyclif, Laurentius och Augustinus vilka står för hans syn. För Luther är den fria vilja en inte existerande sådant eftersom människor är slavar under synden och det är bara genom Guds nåd som vi kan bli räddade. Det skulle inte vara det som skriften talar angående den fria vilja.⁵⁵

Enlig Luther Erasmus prövar inte sin sak för att visa att man är delaktig i frälsning med Gud. Detta skulle stödja och vara överens med Pelagianerna. Egentligen Erasmus är mer föraktlig än de för att han är inte ärlig och att han gör nåden till något billigt, och att bara ett litet verk behövs för att man ska förtjäna nåden.

4.1 Människans tillstånd för Luther

För Luther finns inte en fri vilja. Det är inte möjligt eftersom viljan är en slav av synden. Människans vilja är ingenting utan Guds nåd. Den är en fånge och slav av ondskan när den inte kan vända sig själv bort från synden. Människors vilja förmår inte göra det goda utan den gör och vill det onda av nödvändighet. Den är i sån fördärvat tillstånd att om inte Guds genom sitt ords löfte lyfter den, kan han inte åstadkomma något.⁵⁶

Utan den helige andens hjälp är vi tvungen att synda och eftersom man är en slav till synden, ens vilja kan inte ändra sig själv. Människan är alltigenom syndig och tänker inget annat en onda tankar.

Eftersom sådant är människors tillstånd kan den inte förtjäna det eviga livet. Den trälbundna viljan kan inte äga meriter inför Gud eftersom den inte kan göra gott. Det enda den förtjänar är evigt straff.

4.2 Lagens syfte

Lagens syfte för Luther är att visa hur man kan förtjäna evigt frälsning, men lagen är given för att man kan se sin egen syndfullhet och sin egen ovärdighet. Lagen fördömer människors gärningar för

⁵⁴ Gunnar Rudberg, 1925, s.5

⁵⁵ Gunnar Rudberg, 1925, s.57

⁵⁶ Gunnar Rudberg, 1925, s.64

när människan dömer sig själv genom lagen kan han se att han inte kan göra något gott. Därför drivs dem genom lagen fram mot korset. Därför blir lagen en ledsagare för de troende för det de ska göra. Lagen säger däremot ingenting om människans förmåga att lyda den.⁵⁷

Erasmus lära ska fördömas enligt Luther eftersom man inte kan göra något oberoende från Gud. En Gud som är beroende av människor är inte en Gud. Eftersom Gud är suverän i allt och speciellt angående frälsning existerar inte en fri vilja. Det är bara Gud som har en fri vilja. Gud handlar inte beroende av vår besvarande utan av hans fria vilja. Gud är oberoende av allt och alla i allt han föreskriver och gör.⁵⁸

För Luther är Gud allsmäktig och vet allt. Därför gör vi ingenting av oss själva. Vi gör allt efter Guds oförändriga vilja.

4.3 Angående Ecclesiasticus

Luther förklarar att de texterna inte handlar för honom om fria viljan utan skapelsen. Och att man har fått auktoritet över det skapade men inte för de andliga ting.

Vi kan därför förstå att människan uppdelas på två riken. I det ena rör hon sig efter sin fria vilja och eget avgörande utan några bud och befallningar från Gud, nämligen i de ting som står under henne. Här regerar hon och är herre, då hon ju är överlämnad åt sin fria vilja. Inte som om Gud så skulle överge henne, att han inte i allt samverkar med henne. Men han har medgett henne fri rätt att använda de skapade tingen efter eget skön och inte inskränkt den makten genom några lagar eller bud. Med en liknelse kunde man säga, att evangeliet har överlämnat oss åt vår fria vilja för att härska över de skapade tingen och bruka dem som vi vill. Men Moses och påven, säger Luther, har inte låtit oss behålla friheten utan bundit oss med lagar och fastmer underkastat oss sitt avgörande.⁵⁹

I det andra riket åter överlämnas människan inte åt sin fria vilja. I stället föres och ledes hon av Guds vilja och rådslut. Liksom hon i sitt rike rör sig fritt efter egen vilja utan någon annans bud, så ledes hon i Guds rike efter en annans bud utan egen vilja. Det är detta, som Ecclesiasticus uttrycker: »Han tillfogade sina bud och befallningar.

Men skriften fastslår, att människan är fördärvad och fången, därtill högmodig och föraktfull och okunnig om sitt eget fördärv och sin fångenskap. Därför rycker den människan och väcker henne med dessa ord, så att hon genom egen tydlig erfarenhet skall förstå hur lite av detta hon förmår.⁶⁰

Stället måste förstås så, att människan genom detta och liknande ord påminnes om sin vanmakt, vilken hon okunnig och högmodig, som hon är, inte skulle inse eller märka utan dessa gudomliga påminnelser. Inte bara den första människan utan vem som helst.

⁵⁷ Gunnar Rudberg, 1925, s.134

⁵⁸ Gunnar Rudberg, 1925, s.103

⁵⁹ Gunnar Rudberg, 1925, s.122

⁶⁰ Gunnar Rudberg, 1925, s.126

Där visade Gud henne klart genom detta bud, hur vanmäktig hon var utan nådens bistånd. Vad vår fria vilja förmår, då den lämnas åt sig själv och inte oavbrutet, allt mer och mer drivs och styrkes av Guds Ande. Lagen visar inte vad människor kan utan vad de bör göra.

4.4 Angående orden i Matteus 23

”Jerusalem, Jerusalem, hur ofta har jag ej velat församla dina barn, men du har icke velat”

Den inkarnerade Guden, svarar Luther har sänts för det ändamålet, att han skall vilja, tala, göra, lida och erbjuda åt alla allt, som är nödvändigt för frälsningen. En annan sak är att han väcker anstöt hos många, som enligt det gudomliga majestätets hemliga vilja lämnas åt sig själva, förhärdas och inte tar emot den, som vill, talar, gör och erbjuder. Så säger Johannes: »Ljuset lyser i mörkret, och mörkret har icke fått makt därmed», vidare: »Han kom till sitt eget, och hans egna togo icke emot honom.»

Den inkarnerade Guden tillkommer det likaledes att gråta, klaga och sucka över de ogudaktigas fördärv, ehuru det gudomliga majestätets vilja med avsikt lämnar och förkastar några för att de skall förgås. Vi får inte fråga, varför han handlar så, utan måste i vördnad tillbedja Gud, som både kan och vill sådant. Han tror inte att någon här vill komma med den illvilliga anmärkningen, att den vilja, om vilken det heter: »Hur ofta har jag icke velat», blivit tilljuden judarna också före inkarnationen, då de ju beskylls för att ha dödat profeterna före Kristus och så stått emot hans vilja. Det är ju väl känt bland de kristna, att profeterna gjorde allt i namn av den kommande Kristus. Han var ju utlovad att bli en inkarnerad Gud. Därför kan med full rätt allt kallas Kristi vilja, som från världens begynnelse genom ordets tjänare erbjudits människorna.⁶¹

Matt. 19: »Vill du ingå i livet, så håll buden.» Också i orden: »Vill du vara fullkomlig», »om någon vill efterfölja mig», »den som vill bevara sitt liv», »älsken I mig», »om I förbliven. Talar om att vi ingenting förmår och att det är Gud som verkar i oss om vi utträttar något. Kristi ord i Matt. 5: »Glädjens och fröjden eder, ty eder lön är stor i himmelen.»

Nya testamentet enligt Luther består av löften och förmaningar, liksom Gamla testamentet i egentlig mening består av lagar och hotelser.⁶²

Matt. 2 5: »Kommen, I min Faders välsignade, och tagen i besittning det rike, som är tillrett åt eder från världens begynnelse.» Hur kan de förtjäna vad som redan tillhör dem och är tillrett åt dem innan de blev till? Med större rätt kunde vi säga, att Guds rike snarare förtjänar oss, dess innehavare. Vi lägger då förtjänsten där de andra lägger belöningen och belöningen, där de lägger förtjänsten. Guds rike beredes ju inte utan är berett. Rikets barn beredes, men de bereder inte riket, dvs. riket förtjänar sina barn, men barnen förtjänar inte riket. Så förtjänar också snarare helvetet och bereder sina barn, ty Kristus säger: »Gån bort ifrån mig, I förbannade, till den eviga elden, som är tillredd åt djävulen och hans änglar.»

Ordet i Joh. 1: »Han gav dem makt att bli Guds barn. Johannes talar inte om någon gärning, vare sig stor eller liten, som människan gör, utan om förnyelsen och förvandlingen från den gamla människan, som är djävulens barn, till den nya människan, som är Guds barn. Här förhåller sig människan helt passivt, som det heter, och gör ingenting, utan blir helt och hållet. Ty om »bli»

⁶¹ Gunnar Rudberg, 1925, s.159

⁶² Gunnar Rudberg, 1925, s.165

talar Johannes; »att bliva Guds barn», säger han, genom den makt som är oss given av Gud, inte genom en medfödd kraft hos den fria viljan.⁶³

4.5 Angående faraos förhärdade hjärta

”Jag skall förstocka Faraos hjärta.” Betydelsen av verbet förstocka är klar och bekant för Luther också Jesaja orden: ”Du har låtit oss gå vilse från dina vägar och fördärvat våra hjärtan, så att vi ej frukta dig.”

För det första invänder Luther, att detta sades före fallet, då det, som Gud gjort, var mycket gott. Snart följer emellertid i tredje kapitlet berättelsen om hur människan hemföll åt ondska, övergiven av Gud och överlämnad åt sig själv. Från denna så fördärvade människa är alla födda i ogudaktighet, även Faraos. Paulus säger ju: ”Vi voro genom vår natur hemfallna åt vredes domen, vi likasom de andra.” Gud har alltså skapat Faraos ogudaktighet, dvs. av ogudaktighet och fördärvad säd, såsom det heter i Salomos ordspråk: »Herren har gjort var sak för dess särskilda mål, så ock den ogudaktige för olyckans dag.» Man får inte sluta: Gud har skapat den ogudaktige, alltså är han inte ogudaktig. Hur skulle det vara möjligt att han inte är ogudaktig, då han är av ogudaktig säd? Så heter det i psalmen: »Se, jag är avlad i synd.» Job säger också: »Som om en ren skulle kunna framgå av en oren.» Låt vara, att Gud inte verkar synd, han upphör dock inte att forma och mångfaldiga naturen, som fördärvats av synden då Anden gått förlorad. Det är, såsom om en konstnär snidar bilder av fördärvat trä. Sådan som naturen är, sådana blir också människorna, då Gud skapar och danar dem av sådan natur.⁶⁴

Då Gud alltså driver och verkar allt i alla, driver och verkar han med nödvändighet även i Satan och den ogudaktige. Han verkar emellertid i dem sådana de är och sådana han finner dem, dvs. då de är bortvända från honom och onda. Detta är fast och visst, om vi tror att Gud är allsmäktig, och att den ogudaktige är Guds skapelse, som vänt sig bort från honom och överlämnats åt sig själv och då inte kan vilja eller göra det goda. Guds allmakt gör, att den ogudaktige inte kan undgå Guds drivande kraft och verkan. Han är med nödvändighet underkastad den och lyder den. Men hans fördärv och bortvändhet från Gud gör, att han inte kan drivas och dragas så, att det goda sker. Gud kan inte uppge sin allmakt för hans bortvändhets skull, den ogudaktige kan emellertid inte heller ändra sin bortvändhet. Så sker det, att han ständigt och med nödvändighet syndar och felar, till dess han föres på rätt väg av Guds Ande. Satan regerar ännu i fred i alla som hör honom till och har ostörd ro i sitt hus under den gudomliga allmaktens drivande kraft.⁶⁵

När det sägs att Gud förhärdar oss eller verkar det onda i oss – ty förhärdade är att göra ont – ska ingen tänka, att han går så tillväga, som om han från början skapade det onda i oss. Man får inte föreställa sig saken ungefär som om en fördärvlig värdshusvärd, som själv är ond, hällde eller blandade gift i ett kärl, som inte är ont eller skadligt. Då skulle ju kärlet inte göra något annat än ta

⁶³ Gunnar Rudberg, 1925, s.174

⁶⁴ Gunnar Rudberg, 1925, s.202

⁶⁵ Gunnar Rudberg, 1925, s.203

emot giftet och utstå giftblandarens illgärning. Detta säger för att man inte ska tro att människan är i och för sig god och inte ond men lider något ont av Gud, då man hör oss säga, att Gud i oss verkar gott och ont, och att vi med nödvändighet rent passivt är underkastade Guds verkan. Man betänker då inte tillräckligt, att Gud är oupphörligt verksam i alla sina skapade varelser, och att han inte lämnar någon åt sig själv. Den som emellertid till varje pris vill förstå detta, han bör tänka så, att i oss, dvs. genom oss, verkar Gud det onda.

Det är inte Guds skuld utan vårt fel, ty vi är av naturen onda; Gud åter är god. När han rycker oss med sig genom sin verkande kraft i enlighet med sin allmakts natur, kan han inte göra annat än att utföra ont med onda redskap, fastän han själv är god. I sin vishet brukar han då detta onda till sin ära och till vår frälsning.

Om frågan varför förändrar han inte en gång för alla de onda viljorna han driver? Det hör för Luther till det gudomliga majestätets hemligheter, där hans domslut är outrannsakliga. Det är inte vår sak att forska.⁶⁶

Guds förutseende och allmakt står alltså i diametral motsats till vår fria vilja. Ätningen måste Gud svikta i förutseende och ta fel i sitt handlande, något som är omöjligt, eller också måste vi handla och drivas efter hans förutseende och handlande. Med Guds allmakt menar han inte den makt, enligt vilken han underlåter att göra mycket som han kan, utan den verksamma makt med vilken han mäktigt verkar allt i alla. I den meningen kallar skriften honom allsmäktig. Denna Guds allmakt och detta hans förutseende, säger han, gör i grunden slut på läran om den fria viljan. Här kan man inte förebära skriftens dunkelhet eller sakens svårighet. Orden är alldeles klara, så att även barn förstår dem. Saken är rättfram och tydlig, bevisad även av det naturliga förnuftets omdöme. Därför betyder det ingenting om en aldrig så lång rad av sekler, tider och personer skriver och lär annorlunda.

Om Gud förutser, att Judas skall bli förrädare eller ändra viljan att förråda, så måste vilketdera han än förutser inträffa. Annars tar ju Gud fel i sitt förutseende och förutsägande, vilket är omöjligt⁶⁷. Detta verkar den betingade nödvändigheten, dvs. om Gud förutser, så sker det med nödvändighet. Det betyder, att den fria viljan ingenting är. Denna betingade nödvändighet är varken dunkel eller tvetydig. Även om alla århundradens lärare är blinda, tvingas de därför medge den. Den är så uppenbar och viss, att man kan ta på den med händerna.

4.6 Om Jacob och Esau

Luther ser att dess lön var förordnade innan de ens var födda. Därför var det beslutat enbart på grund av Guds kärlek eller hat. Det samma handlar om kärlet och krukmakaren där man ser Guds

⁶⁶ Gunnar Rudberg, 1925, s.205

⁶⁷ Gunnar Rudberg, 1925, s.224

suveränitet eftersom kärlden inte kan göra sig själv till det, men Guds gör några till härlighetens kärlden och andra till mindre hedrande.⁶⁸

4.7 Om köttet och anden

Säger Luther att alltid då ordet kött används i bibeln talar om något som är emot anden. För Luther är alla sidor hos människan, anden, själ och kropp är en del av människan som är korrupt och betänkas som köttet. Om det vore som Erasmus menar vore det så att Kristus enbart kom för att rädda en del av människan, nämligen kroppen.

4.8 Paulus och Johannes

Luther framför till slut i sitt brev att både Paulus och Johannes står för hans lära.

Paulus och ena sidan i Rom 3: 10-19 skriver »Ingen rättfärdig finnes, icke en enda. Ingen förständig finnes, ingen finnes som söker Gud. Nej, alla hava de avvikit, allasammans hava de blivit odugliga, ingen finnes som gör vad gott är, det finnes ingen enda. En öppen grav är deras strupe, sina tungor bruka de till svek. Huggormsgift är inom deras läppar. Deras mun är full av förbannelse och bitterhet. Deras fötter äro snara, när det gäller att utgjuta blod. Förödelse och elände är på deras vägar, och fridens väg känna de icke. Guds fruktan är icke för deras ögon.» Nu veta vi att allt vad lagen säger, det talar den till dem som hava lagen, för att var mun skall bliva tillstoppad och hela världen stå med skuld inför Gud.

De verserna visar människors otacksamhet mot Gud och att de är hemfallna åt en oräknelig mängd laster. De har liksom beseგრats av sin ogudaktighets frukter, så att de intet annat vill och kan göra, än vad som är ont. Därefter dömer han judarna särskilt, i det han säger, att juden efter bokstaven är en lagöverträdare. Det bevisar han på liknande sätt genom frukten av deras liv och erfarenheterna med orden: »Du som predikar, att man icke skall stjäla, du begår själv stöld! Du som håller avgudarna för styggelser, du gör dig själv skyldig till tempelrån!» Han gör inte undantag för någon alls utom för dem, som är judar efter anden. Här finns ingen möjlighet att fly undan och säga: Låt vara att de är under synden; det bästa hos dem, såsom förnuftet och viljan, äger dock en strävan efter det goda. Om nämligen en god strävan finns kvar är det falskt, då Paulus säger, att de är under synden. Då han nämner judar och hedningar, sammanfattar han på en gång allt, som finns hos hedningar och judar. Till exempel: »Alla judars och hedningars kött, dvs. deras grövre begär och böjelser, är under synd.» Den vrede, som uppenbarats över dem från himmelen, vill fördöma dem helt och hållet, om de inte blir rättfärdiggjorda genom Anden. Detta skulle inte ske, om de inte helt och hållet vore under synden.⁶⁹

Alla människors barn, alla som är under lagen, dvs. såväl hedningar som judar, inför Gud bedömes så, att de är orättfärdiga, oförständiga, inte söker Gud, inte en enda; alla avfaller tvärtom och är onyttiga. Också de bästa och hederligaste, som med den fria viljans kraft strävar efter det hedervärda och goda.⁷⁰

⁶⁸ Gunnar Rudberg, 1925, s.238

⁶⁹ Gunnar Rudberg, 1925, s. 264

⁷⁰ Gunnar Rudberg, 1925, s. 271

Hos Johannes finner han stöd när han skriver i Joh. 6 att Kristus säger: Ingen kan komma till mig, om icke min Fader drager honom.» Det ordet visar att Den ogudaktige emellertid inte kommer, fastän han hört ordet, om inte Fadern drager och lär i det inre. Det gör han genom att förläna Anden. Det är ett annat slags dragande än det, som sker i det yttre. Kristus visas då genom Andens upplysning. Därigenom dras människan till Kristus genom den ljuvligaste dragning. Hon fogar sig efter läraren, som talar, och Gud som drar. Så kan man hellre säga, än att hon själv söker och löper.⁷¹

Om det Paulus lär i Rom. 7 och Gal. 5 om striden mellan Anden och köttet hos de heliga och fromma. För Luther den striden är ju så häftig hos människorna att de inte förmår göra vad de vill. Därav drar han slutsatsen att om människans natur är så ond, att den hos de genom Anden pånyttfödda inte endast underlåter att sträva efter det goda utan till och med kämpar och gör motstånd mot det, hur skulle den då kunna sträva efter det goda hos dem, som ännu inte är pånyttfödda, utan tjänar under Satan i den gamla människan? Paulus talar ju inte här om de grova begären. Dem brukar Erasmus annars använda som en vanlig utväg för att komma ifrån alla skriftställen. Paulus uppräknar bland köttets gärningar avfall, avgudadyrkan, oenighet och tvister. Sådant härskar helt och hållet i de högsta krafterna, nämligen förnuftet och viljan. Om nu köttet genom dessa böjelser kämpar mot Anden i de heliga, kommer det att mycket mer kämpa mot Gud i de ogudaktiga och i den fria viljan. Därför talar Paulus i Rom. 8 också om människans fiendskap mot Gud.⁷²

4.9 Frälsnings visshet

Luther tänker också på att man blir tvungen att ständigt arbeta i ovisshet och hugga i vädret⁷³, även om inga faror, vedervärdigheter och onda andar finnes. Även om han levde och verkade i evighet, skulle hans samvete ju aldrig bli tryggt och veta säkert, hur mycket det borde göra för att tillfredsställa Gud. Vilka gärningar som än fullgjordes, skulle alltid tvivlet finnas kvar, om det behagade Gud eller om han fordrade något mer. Detta visar all erfarenhet hos dem som låter rättfärdigheten bero på gärningar enligt Luther. Själv har han också till hans stora olycka under många år nogsamt fått lära sig det.

Nu har emellertid Gud gjort för Luther frälsning oberoende av hans egen vilja och tagit den upp i sin. Han har lovat att frälsa honom inte på grund av hans verk och löpande utan på grund av sin nåd och barmhärtighet. Därför är han trygg och säker på att han är trofast. Han skall inte ljuga för honom. Han är dessutom så stor och mäktig, att inga onda andar och inga vedervärdigheter kan övervinna honom eller rycka han ifrån honom. »Ingen», säger Jesus, »skall rycka dem ur min hand, ty min Fader, som har givit mig den, är större än alla.»

5. Sammanfattning.

Erasmus bevisar genom skriften och det som kyrkofäderna skrev att människan har en fri vilja. Och att Guds suveränitet inte inskränks för att människan kan välja. Gud har förberett i förväg det som

⁷¹ Gunnar Rudberg, 1925, s.283

⁷² Gunnar Rudberg, 1925, s.352

⁷³ Gunnar Rudberg, 1925, s.353

behövs för att människan kan räddas och det är människan som väljer om den vill ta emot det som erbjuds.

Luther svarar att människan inte kan välja av sig själv eftersom den kan varken göra det ena eller den andra om inte Gud lägger det i sitt hjärta. Han kan däremot inte förklara varför Gud valde då inte alla till frälsning utan lämnar det till det som vi inte kan se och förstå, en dold sida hos Gud.

Ordet predestination finns med i 3 texter Ef. 1:5,11; Rom 8:29 där den talar om att Gud förordnade allt som behövs för att människan kan bli räddad. De orden ska inte tänkas som att Gud förutbestämde några till frälsning och inte andra, utan att allt som de troende tar del av och går emot är redan förberett något som ger trygghet och visar Guds storhet och kärlek.⁷⁴

Att människan kan välja att ta emot det som erbjuds betyder inte att människan frälser sig själv utan att den är ansvarig för att ta emot de som Gud har förberett, något som är i överens med den politiska synen att vi är skapade till Guds avbild med ansvar för oss själva och andra.⁷⁵

Allt händer inte utan Gud nåd och hjälp och det innebär inte heller att man har meriter inför Gud men att vi utvecklas och blir det Gud hade tänkt. Den fria viljan handlar inte om en oberoende av människan från Gud utan att man har förmågan att välja och göra det som är rätt. Det händer inte utan genom Guds nåd.⁷⁶

1. Avslutning.

Det här arbetet har hjälpt mig att se med mer klarhet om den fria vilja hos människor, Guds suveränitet och hans plan för alla människors räddning. Det blir en grund och en inspiration för att förkunna evangeliet med frimodighet för dem som ännu inte har tagit del av evangeliets goda budskap. Att Gud älskar oss alla och att alla människor är kallade och kan ta emot det Jesus gjorde för oss med sin död på korset och uppståndelse.

7. Litteraturförteckning.

Ernst F. Winter **Discourse on Free Will Av Desiderius Erasmus Martin Luther**

⁷⁴ Horton Stanley, 1995, s. 360

⁷⁵ Horton Stanley, 1995, s.361

⁷⁶ Horton Stanley, 1995, s.361

Gino Planetta

Om Guds Suveränitet och Människans Fria Vilja

1961, 2003 New York: Frederick Ungar Pub. Co., Inc.,

Gunnar Rudberg. **Martin Luther, Om den trålbundna viljan**

1925 Svenska kyrkans Diakonistyrelses bokförlag.

Stanley Horton **Teologia Sistemica.**

1996 Editorial Vida.

Roger T Forster **God's Strategy in Human History**

V Paul Marston.

1973 Bethany House

Bengt Hägglund, **Teologins historia**

1956, 2003 Kristianstads boktryckeri AB